

היום נלמד בעזרת ה':

יבמות דף ח

(המשך מעמ' הקודם)

בדף הקודם הוכחנו מדברי עולא לגבי מצורע שראה קרי ביום השמיני שלו שהואיל והותר איסור אחד הרי שהותר גם האיסור השני שהיה עמו, שאף לגבי יבום אנו אומרים שהואיל והותר איסור אשת אח בייבום הרי שהותר גם איסור אחות אשה ואיסור שאר העריות שמצטרף אל איסור אשת אח, ולכן כתבה התורה "עליה" ללמדנו ששאר העריות אסורות בייבום. כעת הגמרא דוחה הוכחה זו.

מי דמי וכו'? אין לדמות את עניין יבום לדברי עולא בעניין מצורע שראה קרי ביום השמיני שלו, שהרי עולא אמר את הכלל 'הואיל ואישתרי אישתרי' רק במקרה שהותר האיסור המוקדם יותר שאז הותר גם האיסור השני שחל אחריו, כגון במצורע שראה קרי - שמתוך שהותר איסור צרעתו המוקדם הרי שהותר גם איסור הקרי שבא אח"כ.

ולפי זה בעניין יבום - תינח היכא דנשא מת ואח"כ נשא חי וכו': כלומר הדמיון בין מצורע ליבום מובן במקרה שהאח שמת אח"כ נשא בהתחלה את האשה הזו שבעת היא נעשית אשת אחיו, ואח"כ נשא אחיו (שנשאר חי) את אחותה, ובעת נוסף איסור אחות אשה על אשת אחיו, הרי כשאחיו מת ללא בנים שאז הותר לו איסור אשת אח המוקדם, אז באמת הותר לו גם איסור אחות אשה המאוחר כדברי עולא 'הואיל ואישתרי אישתרי'. ראובן שהוא אח של שמעון נשא את רחל שהיא אחות של לאה < כעת רחל אסורה על שמעון מדין 'אשת אח' < שמעון נושא את לאה אחות רחל < כעת רחל אסורה על שמעון גם מדין 'אחות אשתו' < ראובן מת ללא בנים < רחל נופלת ליבום לפני שמעון < כעת הותר לשמעון איסור 'אשת אח' ועליו לייבם את רחל, אבל רחל אסורה עליו מדין איסור נוסף - 'אחות אשתו' < לדברי עולא מתוך שהותר לשמעון איסור 'אשת אח' המוקדם, הרי שהותר לו אף איסור 'אחות אשתו' המאוחר, ועליו לייבם את רחל.

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור
052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

אלא דנשא חי ואח"כ נשא מת וכו': אבל במקרה שהאח החי נשא תחילה את אשתו ובעת אחותה נאסרת עליו מדין 'אחות אשתו', ולאחר מכן נשא את אחותה האח שמת אח"כ ואז נוסף עליו איסור 'אשת אח', הרי שבמקרה זה איסור 'אחות אשתו' היה הראשון, ולכן אף שאח"כ הותר לו איסור 'אשת אח' המאוחר לא הותר לו האיסור הראשון של 'אחות אשתו'. שמעון שהוא אח של ראובן נשא את רחל שהיא אחות של לאה < כעת לאה אסורה על שמעון מדין 'אחות אשתו' < ראובן נושא את לאה אחות רחל < כעת לאה אסורה על שמעון גם מדין 'אשת אח' < ראובן מת ללא בנים < לאה נופלת ליבום לפני שמעון < כעת הותר לראובן האיסור האחרון של 'אשת אח' אבל לא הותר לו האיסור המוקדם של 'אחות אשתו', וממילא אסור לו לייבם את לאה.

ואפילו נשא מת נמי וכו': אכן במקרה שהאח שמת נשא תחילה, ואח"כ מת, ואז הותר לאחיו איסור 'אשת אח', ואח"כ נשא האח החי את אחותה, הרי שבמקרה זה יתכן שאפשר לומר את הכלל 'הואיל ואישתרי אישתרי', כיון שהיבמה היתה מותרת ליבם בזמן שבין מיתת בעלה לבין נישואיו עם אחותה, ולכן אפשר לומר שכיון שהותר איסור 'אשת אח' תחילה הרי שאין איסור 'אחות אשה' יכול לחול ועליו לייבמה. ראובן שהוא אח של שמעון נשא את רחל שהיא אחות של לאה < כעת רחל אסורה על שמעון מדין 'אשת אח' < ראובן מת ללא בנים < רחל נופלת לייבום לפני שמעון < כעת הותר לשמעון איסור 'אשת אח' < שמעון נושא את לאה אחות רחל < כעת רחל אסורה עליו מדין 'אחות אשתו' < יתכן לומר שמותר לו לייבם את רחל כיון שהיא הייתה מותרת לו בזמן שלאחר מיתת אחיו לפני שנשא את אחותה.

אבל במקרה שנשא מת ולא מת ואח"כ נשא חי וכו': כלומר שתחילה נשא אשה אחיו שמת אח"כ, אבל הוא מת רק לאחר שאחיו החי נשא את אחותה, הרי שבמקרה זה אחותה לא הייתה ראויה לו בשום שלב ולא הותרה לו אפילו לא לרגע אחד, ולא אומרים 'הואיל ואישתרי אישתרי'. ראובן שהוא אח של שמעון נשא את רחל שהיא אחות של לאה < כעת רחל אסורה על שמעון מדין 'אשת אח' < שמעון נושא את לאה אחותה של רחל < כעת רחל אסורה עליו אף מדין 'אחות אשתו' < ראובן מת ללא בנים < שמעון לא יכול לייבם את לאה כי היא לא הייתה ראויה לו בשום שלב, שהרי בהתחלה היא היתה אסורה עליו מדין 'אשת אח' ואח"כ גם מדין 'אחות אשתו', ולכן אמנם הותר לו איסור 'אשת אח' כשמת אחיו אבל לא הותר לו איסור 'אחות אשתו'.

לסיכום: דברי עולא שייכים רק במקרה שהותר האיסור המוקדם שאז הותר לו גם האיסור המאוחר, אבל במקרה שהותר לו האיסור האחרון הרי שאין הוא מתיר את האיסור הראשון שקדם לו. ואף כשהותר האיסור המוקדם זה רק במקרה שחל האיסור השני לאחר שהותר האיסור הראשון, אבל אם חל האיסור השני כשהאיסור הראשון עדיין קיים, אין היתר התרת האיסור הראשון מתירה את האיסור השני.

מי לא מודי עולא וכו': וכי לא מודה עולא שאם המצורע ראה קרי בליל שמיני שאסור לו להכניס בהונותיו, ולא אומרים 'הואיל ואישתרי אישתרי'. ביאור: אם המצורע ראה קרי ביום שמיני שאז זה זמן שכבר מותר לו להכניס את בהונותיו, הרי שמתוך שהותר לו להכניס את בהונותיו בגלל צרעתו הותר לו אף מחמת קריו, אבל אם הוא ראה קרי בליל שמיני שאז עדיין לא הותר לו להכניס בהונותיו, הרי שאסור לו למחרת להכניס בהונותיו, משום שאיסור הקרי חל עליו עוד לפני שהותר לו איסור הצרעת, ובזה לא אומרים 'הואיל ואישתרי אישתרי'.

ע"פ כל הנ"ל מובנת הדחייה של הגמ' שאין דמיון בין דברי עולא במצורע לייבום, וכפי שביארנו קודם - שבמקרה שתחילה נשא אשה אחיו שמת אח"כ, אבל הוא מת רק לאחר שאחיו החי נשא את אחותה, ונמצא שאחותה לא הייתה ראויה לו בשום שלב ולא הותרה לו אפילו לא לרגע אחד, בזה גם עולא מודה שלא אומרים 'הואיל ואישתרי אישתרי', וא"כ חזרה הקושיא מדוע צריך לכתוב "עליה" ללמדנו שאחות אשה פטורה מייבום?

אלא כי איצטריך "עליה" וכו': "עליה" בא ללמדנו שאחות אשה פטורה מייבום במקרה שהבאנו למעלה - שהאח שמת נשא תחילה, ואח"כ מת, ואז הותר לאחיו איסור 'אשת אח', ואח"כ נשא האח החי את אחותה, שבמקרה זה אפשר לומר את הכלל 'הואיל ואישתרי אישתרי' כיון שהיבמה היתה מותרת ליבם בזמן שבין מיתת בעלה לבין נישואיו עם אחותה, ולכן אפשר לומר שכיון שהותר איסור 'אשת אח' תחילה הרי שאין איסור 'אחות אשה' יכול לחול ועליו לייבמה, ולכן נאמר "עליה" ללמדנו שהיא אסורה עליו ופטורה מייבום.

ואי בעית אימא: אפשרות נוספת: אם לא היה כתוב "עליה" היינו חושבים להתיר לייבם אחות אשה מההיקש של רבי יונה שהקיש את כל העריות זו לזו (= לעניין

הערה לקמן נד:), שכשם שאשת אח מותרת בייבום כך אחות אשתו וכל העריות מותרות, לכך נכתב "עליה" ללמדנו שאסורה.

רב אחא מקשה: והרי את כל העריות הכתובות במשנתנו אפשר להקיש לאשת אח ולהתיר אותן בייבום, ואפשר להקיש אותם לאחות אשתו ולאסור אותם בייבום, וא"כ מדוע אתה מקיש אותם לאחות אשתו (= לעיל ג:), תקיש אותם לאשת אח ותתיר אותם בייבום?

תירוץ א': הכלל הוא שאם יש אפשרות להקיש לקולא ולחומרא מקישים לחומרא.

תירוץ ב': באחות אשה יש שני איסורים - 1. אחות אשה. 2. אשת אחיו, וגם בשאר העריות יש שני איסורים - 1. ערוה. 2. אשת אחיו, ולכן יש להקיש את כל העריות לאחות אשה ולאסור. אבל באשת אח יש רק איסור אחד, ואין להקיש את כל העריות שיש בהם שני איסורים לאשת אח שיש בה רק איסור אחד.

רבא אמר: # רבא מבאר באופן אחר מדוע צריך "עליה" לפטור ערוה מיבום:

באמת לא צריך פסוק ללמדנו שאסור לייבם ערוה, לפי ש'עשה' אינו דוחה 'לא תעשה' שיש בו כרת, אלא ש"עליה" בא לאסור את צרת הערוה בייבום.

קושיא: כן צריך פסוק ללמדנו שאסור לייבם ערוה, שהרי למדנו לעיל בברייתא (ג:)'אין לי אלא היא צרתה מנין' כלומר שהברייתא מביאה את הלימוד של "עליה" על הערוה עצמה.

תירוץ: הברייתא הביאה את הדרשה של "עליה" בגלל שרצתה להמשיך ולשאול על צרתה.

קושיא: והרי כתוב שם בהמשך הברייתא 'אין לי אלא הן צרותיהן מנין', ומשמע שהברייתא מביאה את הדרשה על העריות עצמן ולא על צרותיהן.

תירוץ: הברייתא הביאה את הדרשה בגלל שרצתה להמשיך לפרש את הפטור של צרותיהן.

קושיא על רבא שאמר שלא צריך פסוק ללמדנו שאסור לייבם ערוה:

תא שמע, רבי אומר: "יִבְמָה יְבֵא עֲלֶיהָ וּלְקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה יִבְמָה", מכך שנאמר "ולקחה" ולא "ולקח", ומכך שנאמר "ויבמה" ולא "ויבם", משמע שרק אותה הוא לוקח

ולא יבמה אחרת, מכאן למדנו לאסור את צרות העריות ואת העריות עצמן ביבום. נמצא שצריך פסוק למעט את העריות מיבום, וזה שלא כדברי רבא שאמר שהפסוק נצרך רק כדי למעט את צרותיהן.

תירוץ: כוונת רבי לאסור את הצרות של העריות ולא את העריות עצמן.

קושיא: והרי רבי הביא שני לימודים (= "וּלְקַחָהּ" "וַיִּבְמָה"), ומשמע שאחד נצרך לאסור את הערווה עצמה והשני לאסור את צרתה.

תירוץ: שניהם נצרכים ללמדנו את דין הצרה, אלא שלימוד אחד מלמדנו לאסור את הצרה במקום מצווה, דהיינו כשהיא נופלת לפניו לייבום יחד עם הערווה, והלימוד השני מלמדנו להיתיר את הצרה שלא במקום מצווה, כגון שהערווה וצרתה לא נשואות לאחיו אלא היו נשואות לאדם זר שאח"כ מת, שבמקרה כזה אף שהערווה אסורה עליו צרתה מותרת (= התבאר באריכות לעיל ג.).

הטעם שהצרה אסורה רק במקום מצווה משם שנאמר "וַיִּבְמָה" ולא "ויבם", ודורשים שדווקא במקום שיש ייבום (= אשת אח) הצרה אסורה ולא במקום שאין ייבום (= אשת אדם זר).

אמר רב אשי: גם ממשנתנו מדוייק כדברי רבא, ששנינו בה - 'חמש עשרה נשים **פוטרות** צרותיהן' ולא 'פטורות ופוטרות צרותיהן', כלומר שהמשנה בכלל לא דיברה על הערווה עצמה אלא רק על כך שהיא פוטרת את צרתה, וזה בגלל שהערווה עצמה פטורה מסברא - ש'עשה' אינו דוחה 'לא תעשה' שיש בו כרת, והמשנה לא צריכה לכתוב זאת.

ומאי שנא ערוה: הרי הפסוק המדבר על אחות אשה מדבר גם על צרה 'וְאִשָּׁה אֶל אַחֶתָהּ לֹא תִקַּח לְצֵרָר לְגִלּוֹת עֵרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּתַיִיחַ' ובסוף הפרשה כתוב 'כרת', וגם צרת אחות אשה בכלל הכרת. ואם כן יש בה לאו שיש בו כרת שעשה לא דוחה אותו, ואין צורך בלימוד של 'עליה' לפטור את הצרה.

כי איצטריך קרא למישרי: באמת אין צורך ללמד על צרת אחות אשה, אלא על צרה שלא במקום מצוה שהיא מותרת. **כגון אם התחתנה בתו עם איש זר < ויש לו אשה נוספת < ומת האיש < הוא מותר בצרת בתו.** על זה מלמד 'עליה' שדוקא צרת ערוה במקום מצות יבום אסורה, אבל שלא במקום מצות יבום מותרת. (והלימוד הוא:

ש'לצורור'-הצרה- אסורה רק במקום 'עליה' דהיינו במקום יבום, כנלמד בגז"ש 'עליה-עליה').

אימא ערוה גופיה: מדוע לא נאמר שהאחות אשה עצמה אסורה רק במקום מצות יבום (כשהתחתנה עם אחיו ומת בלא בנים), אבל שלא במקום מצוה כגון שהתחתנה עם איש זר תהא מותרת?

הגמרא דוחה. שהרי קל וחומר שתהא אסורה.

כל שבחייה: בכל מצב בחייה לא תשא את אחותה.

האי בחייה מבעי ליה למעוטי: הלימוד 'בחייה' נצרך למעט שדוקא בחיי אשתו הוא אסור באחותה, ולא לאחר מיתתה?

הגמרא מתרצת שדין זה נלמד מ'ואשה אל אחותה לא תקח' דהיינו אשה ואחותה ביחד לא תקח, כלומר כשאשתו חיה.

תרי קראי כתיבי: 'וְאִשָּׁה אֶל אַחֹתָהּ לֹא תִקַּח לְצֵרֶר - לְגַלּוֹת עֵרְוַתָּהּ עָלֶיךָ בְּחַיֶּיהָ'. מצד אחד כתוב **לְצֵרֶר** משמע ששתיהן אסורות, ואילו מצד שני כתוב **עֵרְוַתָּהּ** שרק אחת מהן אסורה. ולכן אנו לומדים שבמקום שיש מצות יבום ואי אפשר ליבם (כי היא אחות אשה) גם היא וגם צרתה אסורות, אבל כשאין יבום (שנישאה לאיש זר) רק היא אסורה בנישואין אבל צרתה מותרת.

איפוך אנא: מדוע לא נלמד הפוך וכו'.

הגמרא מתרצת שכשיש שני כתובים המכחישים זה את זה, יותר מסתבר להעמיד את האיסור שלא במקום מצוה ושתייהן יהיו אסורות, ואת ההתר במקום מצוה שאז הצרה תהיה מותרת, ואין צורך בלימוד מיוחד על כך. וממילא 'עליה' המיותר בא ללמד שגם במקום מצוה צרתה אסורה (כי 'עליה' הולך על ה'לצורור', וממילא 'ערוה' הולך על מקום שאין מצוה שאז צרתה מותרת).

ממאי דהאי עליה לאיסורא: אולי הפסוק בא לומר 'וְאִשָּׁה אֶל אַחֹתָהּ לֹא תִקַּח לְצֵרֶר' – שלא במקום מצות יבום שאז שתייהן אסורות, אבל 'לְגַלּוֹת עֵרְוַתָּהּ עָלֶיךָ בְּחַיֶּיהָ' נלמד מ'עליה' שמותרת לו גם הערוה עצמה (האחות אשה) ולא רק צרתה. דהיינו ש'העליה' ילמד להתיר ולא לאסור.

הגמרא דוחה: אם בן 'לְגִלוֹת עֲרוֹתָהּ עָלֶיהָ בְּחֵיָהּ' לא ילמד אותנו כלום (כאמור שני חלקי הפסוק סותרים זה את זה, ולשון 'ערותה' מלמד שרק אחת אסורה), כי במקום מצות יבום שתיהן מותרות ואילו שלא במקום מצות יבום שתיהן אסורות.